

AIDE TSAHKNA – 70

Ümmarguse verstepostini on jõudnud Akadeemilise Põllumajanduse Seltsi staažikas liige, kartuli sordiaretaja põllumajanduskandidaat Aide Tsahkna. Sündinud on ta 15. juulil 1947, pärit on Saaremaalt Suure Rootsi külast, Pihtla vallast kaluri perekonnast. On õppinud Vätta algkoolis ja Vaivere 8-kl koolis. Peale põhikooli lõpetamist siirdus õppima Räpina Aiandustehnikumi (lõpetanud 1968), paralleelselt ka Tartu Kaugõppe Keskkooli Räpina konsultatsioonipunkti (lõpetanud 1967) ning Eesti Põllumajanduse Akadeemiasse (1973). Üliõpilasena Jõgeval praktikal olles jäi töökaaslastele hakkaja, tööd mitte kartva inimesena silma ning ta kutsuti pärast lõpetamist samasse tööle. Töötas esialgu pere ja väikelaste kõrvalt (1973–1984) nooremagronoomi ja vanemagronoomina, omandas agronoomitöö kõrvalt aretajaoskused ning alustas teadusliku uurimistööga. 1984. aastal vormistati ta nooremteaduriks, 1989. aastal edutati vanemteaduriks kartuli osakonna juhatajaks. Selles ametis on tänaseni. Ametnimetust nagu ka Jõgeva sordiaretusametuse enda nimetust on küll mitmel korral muudetud, kuid töö on jäänud ikka endiseks. 1989. a kaitses kandidaadiväitekirja teemal "Kartulisortide ja hübriidide mugulate vigastuste uurimine ja nende sobivus mehhaniseeritud viljelemiseks ENSV-s" ning talle omistati põllumajandusteaduste kandidaadi teaduslik kraad. Selleaegse tava kohaselt tuli väitekirja kirjutada ja kaitsa vene keeles, sest siis peeti seda ainuõigeaks teaduskeeleks. Juhendajaks oli põllumajanduskandidaat Alice Anderfeld, kelle töö otseseks jätkajaks võib Aide Tsahknaat õigustatult pidada.

Tema kauakestnud töö põhiolemust iseloomustab teadusteema nimetus: "Keskvalmivate ja hilisepoolsete taimehaigustele ja -kahjuritele vastupidavate kõrge saagi ja kvaliteediga lauakartuli sortide aretamine", mille täitja ja juht ta on kogu aeg olnud. Muidugi on teema nimetus ja finantseerimisallikas olnud pidevas muutumises nii nagu kogu meie põllumajandusteadus ja selle korraldus. Töö tulemuseks on koos kolleegidega aretatud kartulisordid 'Ants' (sordikatsetusse esitamise aasta 1996), 'Mats' (1992), 'Juku' (1997), 'Piret' (2000), 'Maret' (2003), 'Reet' (2007), 'Teele' (2013) ja 'Tiina' (2017). Loetelus väärrib erilist tähelepanu sort 'Maret', mis on tootjani jõudnud teemavälise tööna ja on esimene (ja seni ka viimane) kohapeal aretatud

populaarne varajane kartulisort. Nagu tavaks kaasneb aretajal juba aretatud sortide säilitusaretuse kohustus ning sellega seonduvad sordiagrotehnika ja seemnekasvatuse alased uurimistööd. See valdkond on olnud Aide Tsahkna teadusartiklite tarbeks katseandmete kogumise baasiks. Kokku on ta publitseerinud 102 teadus- ja populaarteaduslikku kirjatööd, millest üks kaalukam on kartuli sordiaretust ja sorte käsitlev peatükk monograafias "Kartulikasvatus" (Tartu, 2002, 560 lk, koostaja J. Jõudu). Olnud kaua aega Jõgeva Sordiaretuse Instituudi ja Taimebiotehnoloogia laboratooriumi EVIKA teadusnõukogu liige. On praktikute seas hinnatud autor, sest lisaks võõrkeelsetele on pidevalt publitseerinud ka eestikeelseid töid kõigile kättesaadavates allikates nagu ajakirjad "Agraarteadus", "Maamajandus", "Maakodu", "Horisont" või "Akadeemilise Põllumajanduse Seltsi toimetised", "Messileht", kohapealsete konverentside kogumikud jne. Euroopa Kartuliuurijate Assotsiatsiooni liikmena osaleb rahvusvahelises koostöös teiste riikide teadlastega, võtab osa teaduskonverentsidest ja publitseerib artikleid ka assotsiatsiooni kogumikes.

On üks vähestest praegu Jõgeval töötavatest teaduritest, kes on kasvatanud enda teadustöö jätkajaks uue inimese. Aide Tsahkna kaasjuhendamisel valmis Terje Tähtjärvel filosoofiadoktori väitekirja teemal "Kartuli sordiresistentsuse ja kartuli lehemädaniku tekitaja populatsiooni uuringud Eesti sordiaretuses", mille edukas kaitsmine Eesti Maailikooli doktorinõukogu ees leidis aset 2016. aastal.

Kauakestnud tulemuslik teadustöö ei ole jäänud tunnustusetu. Aide Tsahkna on pälvinud APS-i aasta-preemia (2001), Põllumajandusministeeriumi hõbedase teenetemärgi (2015), teda on autasustatud Eesti Maa-viljeluse Instituudi ja Jõgeva maakonna aukirjadega ning põllumajandusministeeriumi tänukirjadega (1997, 2008).

Aide ja Matti Tsahkna pere on üles kasvatanud ja koolitanud kaks tütar: Kristi ja Anne. Mõlemal on nüüdseks omandatud Eesti Maaülikooli diplomid: Kristil veterinaarmeditsiini ja Annel toiduainete tehnoloogia erialal. Vanavanemate hellust on võimalik jagada kolmele lapselapsele. Räpina vilistlasele kohaselt on rajatud pereelamu ümber eeskujulik koduaed, kus viljapuude ja marjapõõsaste kõrval on hooldatud murul ja värviküllastel lillepeenardel kindel koht.

Jätkugu juubilaril veel kauaks tervist ja energiat teaduspõllul tegutsemiseks!

Ants Bender